

**ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ №1
ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Матеріали на міжнародний конкурс шкільних проектів з усної історії
«ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ В СРСР У ПЕРІОД 1980-1991 РОКІВ»

**ПРОЕКТ З УСНОЇ ІСТОРІЇ
«ПОЛІТИЧНИЙ ДОСВІД У 80-Х І НА ПОЧАТКУ 90-Х РОКІВ»:
ПЕРЕЯСЛАВЩИНА»**

Організатор конкурсу: «Асоціація з міжнародних питань (АМО)».
(Чеська Республіка)

Виконавець проекту: Історична майстерня «Пізнай свій край» ЗОШ №1,
м. Переяслав-Хмельницький
(Україна)

Куратор проекту: Галина Гоцкало,
вчитель історії ЗОШ №1
м. Переяслава-Хмельницького

Експерт проекту: Тарас Нагайко,
к.і.н., член правління
Української асоціації усної історії,
докторант ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

ЗМІСТ

ПРАКТИКУМ

С. 3 – 17

Пояснювальна записка

С. 4

Вступне слово

С. 5 – 6

Наша команда

С. 7

Наші респонденти (інтерв'ю)

С. 8 – 15

Підсумки

С. 16 – 17

ДОДАТКИ

С. 18 – 27

Питальник

С. 19

Літопис проекту

С. 19 – 21

Хронограф важливих дат

С. 22 – 24

Фотоматеріали

С. 25 – 27

Список літератури

С. 28

ПРАКТИКУМ

ПРОЕКТУ З УСНОЇ ІСТОРІЇ

**«ПОЛІТИЧНИЙ ДОСВІД У 80-Х І НА ПОЧАТКУ 90-Х РОКІВ»:
ПЕРЕЯСЛАВЩИНА»**

Пояснювальна записка

Школа і суспільство нероздільні. Важливий вплив упродовж життя людини справляють ті норми, які закладаються у процесі шкільної освіти. Важливим аспектом на сьогодні є виховання учня як свідомого громадянина. У цьому розрізі слід не лише вивчати шкільний матеріал, а й здійснювати самостійну пошукову роботу, дізнаватися про історичний досвід попередніх поколінь. З цими прагненнями ми вирішили взяти участь у проекті з усної історії «**Повсякденне життя в СРСР у період 1980-1991 років**» запропонованому чеською громадською організацією «**Асоціація з міжнародних питань (АМО)**».

25 вересня 2015 року координатори проекту запросили вчителів історії на навчальний семінар до Києва. Їх пропозиція зацікавила нас передусім в контексті використання методологічного підходу – усної історії. Ми вирішили включитись в цей конкурс та обрали для вивчення тему «**Політичний досвід у 80-х і на початку 90-х років: Переяславщина**». Її актуальність для нас сьогодні є незаперечною, адже ми є свідками того, як Україна переживає важкі часи випробування власної незалежності. У наступному 2016 році виповнюється важлива дата – 25 років з часу її встановлення. Отже, за допомогою цього проекту ми вирішили зробити свій внесок у вивчення цього періоду.

Головною метою проекту є налагодження виховного зв'язку між сучасним поколінням та тими людьми, що стали очевидцями та учасниками важливих історичних процесів на межі 80-90 років минулого століття.

Метод усної історії якнайкраще підійшов для нас, бо він заохочує учнів пізнавати минуле, навчає відстежувати та аналізувати історичні події. Завдяки опитуванням свідків ми маємо змогу дізнаватись про історію нашого краю не лише з офіційних джерел, а й на основі діалогу між поколіннями знайомитись з альтернативною точкою зору.

З метою виховного впливу було вирішено сформувати цільову групу респондентів проекту з представників патріотичного напрямку, а саме місцевої інтелігенції – учасників та очільників тогочасних проукраїнських громадських та політичних організацій.

Для виконання роботи над проектом у нашій школі було створено історичну майстерню «**Пізнай свій край**» на базі якої утворилася робоча група у складі вчителя історії, учнів 10-го та 11-го класу та запрошеного експерта (Див. «Наша команда»).

Фокус групи нашого проекту склали учасники та очевидці подій періоду кінця 1980-х – початку 1990-х рр. на Переяславщині (Див. «Наші респонденти»).

Для нас має велике значення те, що завдяки конкурсу ми можемо долучитися до вивчення історії рідного краю, через живе спілкування з очевидцями глибше зрозуміти процеси, що відбувалися у суспільстві під час набуття Україною незалежності. У світлі суспільних демократичних змін для нас є цінним міжнародний досвід який поширюють організатори та куратори проекту.

Колектив історичної майстерні «Пізнай свій край».

Вступне слово

«Незалежна Україна змінює всю геополітичну карту Європи, її поява – одна з трьох найбільших геополітичних подій ХХ століття. Перша подія – розпад у 1918 р. Австро-Угорської імперії. Друга – поділ Європи у 1945 р. на два блоки. Поява незалежної України може вважатись третьою такою подією, оскільки вона ознаменувала кінець імперської Росії. А це більше, ніж кінець комуністичного СРСР, це кінець останньої імперії в Європі».

З виступу американського політолога Збігнева Бжезінського при отриманні нагороди Антоновичів у Києві 2 липня 1992 р.

Джерело: Україна на зламі історичних епох.

Державний процес 1985-1999 рр. Київ «ЕксОб», 2000.

– С. 217.

На сьогоднішньому етапі перед українським народом стоїть виклик раціональної побудови суспільства, яке б через сповідування основних загальноприйнятих громадянських, морально-духовних і культурних цінностей розпочало процес створення того середовища існування, домінантою в якому виступало б забезпечення органічних об'єктивно зважених потреб людини. В основі побудови такого суспільства має лежати прагнення до покращення показників усіх вимірів рівнів життя громадян та збереження й примноження основних стратегічних ресурсів створених природою та людьми.

Ґрунтуючись на загально визнаних національних цінностях та надбаннях гуманітарної сфери формується важливий базисний елемент розвитку суспільства, що визначає самоідентифікацію народу – національна пам'ять. Прагнення якісних змін у політичній, економічній, громадянській, суспільній сферах має визнаватися якісним пріоритетом у діях громадян та підтримуватися державними та громадськими інституціями.

Нині Україна є повноважним членом світової спільноти цивілізованих країн як держава, що має право не тільки на самостійний поступ у майбутнє, а й на власну історію. Період 1985-1991 рр. в українській історії ще не проаналізовано належним чином. Адже процеси, започатковані у добу горбачовської перебудови, тривають і досі. Внаслідок європейський демократичних змін заідеологізовані оцінки минулого втрачають своє значення. Процес перебудови ознаменувався різкими змінами в усіх сферах суспільного життя. Ці роки вмістили в собі величезну кількість історичних подій – швидку деградацію і падіння тоталітарних режимів в Радянському Союзі і країнах Східної Європи. Цей час дав старт крахові комуністичної ідеології, розпаду

радянської наддержави і перетворенню союзних республік на суверенні незалежні держави. Внаслідок цих процесів відбулося припинення «холодної війни» між двома воєнно-політичними угрупованнями.

Не підлягає сумніву, що кінець 1980-х – початок 1990-х років має доленосне значення для українського народу. Бюрократична перебудова переросла в національну революцію – третю в історії українського народу і другу в ХХ ст.

У 90-х роках ХХ ст. Україна першою з держав світу вийшла з т.з. клубу ядерних держав, відмовившись від ядерної зброї. Цей крок має особливе значення для усього світу, адже цей прецедент засвідчив – справжні людські цінності важливіші за будь яку зброю.

На порозі нового століття, перед початком третього тисячоліття християнської ери український народ нарешті здобув можливість безперешкодного розвитку національної економіки і культури, творення суверенної держави і громадянського суспільства. Він вправі розраховувати на гідне місце серед європейських націй і у світовому співтоваристві.

Проте доба, в якій ми живемо зараз, є перехідним періодом – від тоталітаризму до демократії, від командної економіки до ринкової. Тож особливої ваги набуває осмислення того шляху, яким ще потрібно пройти не одному поколінню нащадків. Адже слід пам'ятати, що сьогоднішня незалежність здобута упродовж століть зусиллями багатьох поколінь українців-патріотів.

День незалежності України – наше найбільше національне свято, оскільки незалежність – то найвизначніше досягнення будь-якого народу, найголовніша ознака його самобутності і гідності, гарантія його виживання. Україна, її народ – на новому етапі у творенні своєї історії. Наша держава виступає як повноправний член світової співдружності країн, а українці – як нація, що має право на самостійний поступ у майбутнє, на власне державотворення. Тепер ми маємо можливість вивчати і розуміти справжню історію свого народу. І на передодні 25-ї річниці незалежності України, ми, молоде покоління, маємо на меті долучитися до вивчення важливих сторінок своєї власної історії, а саме дослідити процес політичного життя Переяславщини у 80-х і на початку 90-х роках ХХ століття.

*Тарас Нагайко,
Галина Гоцкало.*

Наша команда

Галина Гоцкало – вчитель історії ЗОШ №1 м. Переяслава-Хмельницького (куратор проекту).

Тарас Нагайко – член правління Української асоціації усної історії, докторант ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (експерт проекту).

Наконечна Анна – учениця 10-го класу (капітан робочої групи).

Альона Рябінчук – учениця 11-го класу (відеооператор проекту).

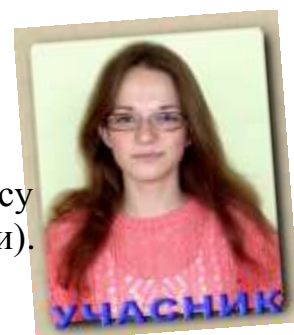
Вікторія Мамаєва – учениця 10-го класу (учасник робочої групи).

Віктор Савченко – учень 10-го класу (учасник робочої групи).

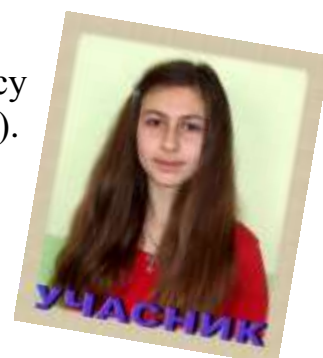
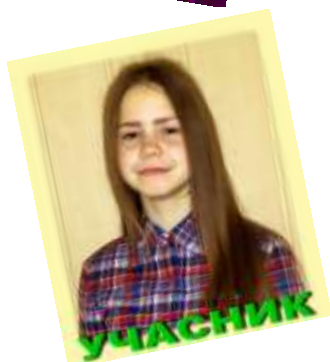
Багно Дмитро – учень 10-го класу (учасник робочої групи).

Катерина Тимченко – учениця 10-го класу (учасник робочої групи).

Зоя Василенко – учениця 10-го класу (учасник робочої групи).

Анна Кухарук – учениця 10-го класу (учасник робочої групи).

Наші респонденти (Інтерв'ю)

КОЛОМІЄЦЬ
Олег Родіонович,
1950 р.н.

Почесний Громадянин міста Переяслава-Хмельницького (2011), Член національної спілки письменників України (1989) відомий поет, публіцист, краєзнавець, автор значної кількості наукових праць, редактор художніх та наукових видань. Шевченкознавець з багаторічним стажем, він упродовж тривалого часу (1976-2010) працював у Національному історико-етнографічному заповіднику

«Переяслав».

Характеристика постаті:

Активна громадська позиція упродовж багатьох десятиліть визначила в його особі справжнього патріота. Його просвітницька діяльність, постійна організаторська та авторська участь у заходах, присвячених вшануванню визначних подій та постатей вітчизняної історії й культури, засвідчує в ньому благородну, високоморальну та духовно зрілу особистість.

Витримки з інтерв'ю (9.11.2015)

Про себе

Народився я в селі Велика Каратуль нашого району, це 7 кілометрів від Переяслава. Пізніше батьки переїхали до с. Ташані. Певний час я навчався у Переяславі, але середню школу закінчив у Ташані. Відразу після школи вступив до Київського університету імені Т. Шевченка. Це були цікаві дуже роки, кінець 1960-х – початок 1970-х рр. Це окрема тема – шістдесятники. Певний час працював у Києві, а потім у 1976 р. почав працювати у нашому Історичному музеї. Весь час я працював у відділі шевченкознавства. Я краєзнавець і якоюсь мірою літературознавець. Зараз я на творчій роботі, веду дитячо-юнацьку літературну студію «Дитинець».

Про свою діяльність у досліджуваний період

У мене була така лінія, культурно-просвітницька. Були люди, що організовували мітинги, «Ланцюг єднання», інші такі явища цікаві історичні, це тепер уже на відстані часу ми знаєм. А у мене була організація літературних вечорів, ранків, літературних таких зустрічей із письменниками, або із музикантами. Ну, це могло бути у школах самих, ми їздили з Миколою Тихоновичем Товкайлом. Шевченківські дні або, наприклад, тут вечори: Софії Русової, Дніпрової Чайки, Лесі Українки, Івана Франка. Коли настала «Перебудова» стало більше таких тем дозволених. Ми стали вивчати історію «Просвіти» взагалі і XIX століття і XX століття. Багато чого такого. Цей процес тоді було названо «Перебудовою» і «Новим мисленням». Стали з'являтися нові громадські організації. Їх називали неформальними, як пам'ятаю. Однією з таких було і Товариство імені Шевченка. Було товариство «Меморіал». Це повернуті імена тих хто загинули під час репресій. Ну і політичні організації які почали створюватись, це Народний Рух України – перша і Українська Республіканська Партія. Тоді це не було партією, Народний Рух України, тоді це було широке об'єднання. Я туди ходив на ці збори. А коли стала партія, то я в партію не вступив, але співчував цій силі. Таким чином це був період становлення і формування.

<...>

У нас було Товариство української мови імені Т. Шевченка, таке розлоге. Туди належали і лікарі і працівники швейної фабрики, аграрії. Але особливо інтелігенція, студенти. Очолив, першим головою, був Микола Павлович Корпанюк, а Народний Рух очолив Павло Васильович Колесник. Українська Республіканська Партія створилася дещо пізніше. Цей осередок очолив Григорій Іванович Дубина. Він зараз голова нашої районної адміністрації.

<...>

Я вів сторінку «Люби і знай рідний край» з середини 1980-х років. Далі ця сторінка реформувалася. Це газета «Вісник Переяславщини». Була організація вечорів Петра Холодного, Павла Синиці, до нас приїжджали студенти консерваторії, і наші сили були задіяні. Наша музична школа була названа ім'ям земляка Павла Синиці. Микола Павлович Корпанюк багато таких вечорів організував. Кобзарську частину на себе брав Микола Тихонович Товкайло, привозив кобзарів. З'явився Музей кобзарського мистецтва. Валерій Федорович Мормель особливо багато кобзарів викликав сюди. Щомісяця вони приїжджали до нас сюди, ми їх записували фотографували.

Про батьків

Батьки з одного боку раділи нашим успіхам, братовим та моїм. А з другого боку їм було важко зрозуміти що ж це відбувається. З одного боку коли була Перебудова вони вітали, що нарешті правду кажуть про голодомор, про репресії, коли постала наша держава. Вони щось розуміли, вони були в гущі народного життя, це були селянські вчителі. Все життя їх по сільських школах було. Вони це вітали з одного боку, а з іншого боку не могли переварити як це

так, що Ленін не така особа, не та що їм здавалось. Особливо батькові моєму дуже трудно було переварити це. Сталіна вони зрозуміли, що Сталін це зло, а Ленін, вони не змогли цього зрозуміти. Вони діти часу свого були. Вони виховувались у 1920-х роках. Але більшість з усього вони зрозуміли.

Про досліджуваний час

Ми були частина тієї держави. Всі зміни які відбувались у верхах доходили до низу. Наприкінці 1980-х років з'явилося багато молодіжних, зокрема неформальних організацій і культурницького і громадського характеру.

<...>

Десь переосмислення йшло зі скрипом, десь успішніше, демократизація, національне усвідомлення. Викладачі педуніверситету мали більш ширше розуміння, викладачі шкіл повільніше до цього підходили тому, що багато років праці накладали відбиток. Кожна людина доходила до цього окремо. Старшому поколінню було важче зрозуміти, що відбувається. Наряду з пробудженням свідомості і інтелектуальним пробудженням у 1990-х роках на жаль було ряд процесів яких би краще не було. Девальвація, економічна руйнація, не зуміли скласти певної моделі. Кинули гасло приватизації, а до чого воно призведе. А хто думав, що з'явиться олігархат? Пішло не по кращому, а по гіршому сценарію. Породили як то кажуть джина, із пляшки випустили, а тепер цього джина вгамувати важче і мабуть буде дорожче для народу нашого ці проблеми подолати ніж ми могли це зробити раніше наприклад як Польща, Чехія, Словаччина, Литва, Латвія... Це все не так просто. У нас поруч з такими економічними труднощами і неподобствами, я б так сказав, йдуть речі й добрі. Почасті ці неподобства можуть перекривати те добре, що було створене.

Важлива думка

Це були важливі дуже роки. Як я вже сказав це період становлення, формування державного механізму. Жаль, що багато було невмілих кроків, помилок, багато чого було розгублено. Але є такі речі, що закріпилися.

ДЕМБІЦЬКИЙ
Станіслав Семенович,
1952 р.н.

Член товариства української мови, учасник народного руху України, співробітник української республіканської партії, старший науковий співробітник науково-дослідного відділу Музею Заповіту Т.Г. Шевченка Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»,

досліджував тему Голодомору в Україні.

Характеристика постаті:

Визначається рівнем освіти, загальної та політичної культури, професійної підготовленості до суспільно-корисної, громадсько-політичної діяльності. Був і є активним громадським діячем, що підтверджує глибоку відданість певним ідеям, цінностям, високий рівень компетентності.

Витримки з інтерв'ю (9.11.2015)

Про себе

Я працюю в НІЕЗ «Переяслав» з лютого 1980 року. З 1980 по 2004 рік я був старшим науковим співробітником історичного музею нашого заповідника. Далі відбувся перехід, перекваліфікація нашого музею у музей Тараса Григоровича Шевченка. І з 18 квітня 2008 року я вже працюю у тому самому місці, у тому самому будинку, де жив Андрій Васильович Козачковський – друг Тараса Шевченка, тільки це вже музей заповіту Т. Г. Шевченка. З -80 року – це 35 років загалом.

Про свою діяльність у досліджуваний період

Люди хотіли в рамках Радянського Союзу рятувати основну ознаку народомовлення, тому що коли народ втрачає свою мову, то, як вам сказати, він втрачає свою душу. Якщо пташка перестає співати по-своєму, то вона вже неповноцінна пташка. І от це питання особливо для українців, білорусів є актуальним і дуже таким воно є болісним.

<...>

От було таке утворення, товариство української мови імені Тараса Шевченка, була утворена така в нас у Переяславі міськрайонна організація. І я маю сказати таке, що товариство української мови, воно пізніше стало називатись «Просвіта».

<...>

Ми писали статті в газету «Комуністична праця». Просто елементарно писали українське слово – російське. Наприклад, «потолок», як у нас кажуть, «стеля». Стеля – потолок, елементарно; ранок – утро. Ми проводили лікнеп. Далі писали статті про «історію нищення української мови». Якщо я вам зараз скажу таке, що до середини ХІХ століття кияни розмовляли українською мовою – це для вас буде новина чи ви вже чули?

Про досліджуваний час

Товариство української мови брало участь в організації мітингів політичних. Політичні мітинги в нас особливо були інтенсивними в 1990 році і в -91 році. Я пам'ятаю, була така культурологічна акція «Дзвін», яку організували українці товариства української культури міста Москви. Вони по Україні рухалися з одного міста в інше, організовували мітинги, де створювалась ідея незалежності України. Учасники товариства української мови є членами народного руху України. Народний рух України утворився в вересні 1989 року, як загальноукраїнська організація. Вона об'єднувала мільйони людей.

<...>

Якщо народ позбавлений своєї історії, історичної пам'яті (справжньої), то ним тоді легко маніпулювати, легко втримати в покорі.

Важлива думка

Українці – найбільший народ Радянського Союзу, крім панівного імперського російського народу. Його треба було, в першу чергу, приборкати. Наша робота була історичної пам'яті, відродження української мови, і пропаганди ідей незалежності України – оце чим займалося товариство української мови 1989-1991 років.

КОРПАНЮК
Микола Павлович,
1950 р.н.

Микола Корпанюк – доктор філологічних наук, професор, академік Академії «Вищої освіти України», відмінник народної освіти України, професор кафедри української і зарубіжної літератури та методики навчання імені Михайла Максимовича Переяслав-Хмельницького ДПУ імені Григорія Сковороди.

Із 2005 року очолює Центр Сковородинознавства університету – навчально-наукову структури. Відповідальний редактор наукового часопису „Переяславські Сковородинівські студії”. Упродовж 1989-2015 років організував 13 Всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій – «Сковородинівські читання». Автор понад 150 наукових праць.

Характеристика постаті

Фахівець з історії давньої та класичної національної літератури. Нагороджений державними, партійними, громадськими відзнаками. Упродовж 1989-1999 років очолював Переяслав-Хмельницьку міськрайонну організацію „Просвіта” імені Т. Шевченка, а в 1997-2007 роках міськрайонну партійну організацію Народного руху України. Член партії Народного руху України. Батько двох дітей та дідусь двох онучок.

Витримки з інтерв’ю (10.11.2015)

Про свою діяльність досліджуваний період

... лише в Україні з 1987 року починається такий шлях на оновлення. Що воно означало? Знімалися певною мірою білі плями із заборонених імен, творів. Друге: надавалися ширші повноваження українській мові в Україні. Третє: визнавалося, що поруч із компартією мають право на існування громадські організації демократичного спрямування, і, зрештою, не обов’язково із комуністичним ухилом. І, власне, це дало поштовх до того, що наприкінці 1988 року починає організовуватися дві надзвичайно потужні організації – це

«Меморіал», який імені Стуса, тобто починають збирати різні документи, факти, свідчення про репресованих в Україні, розстріляних, захованих, зниклих і так далі. Далі відроджується товариство української мови, яке зараз є «Просвітою».

Рух, який зароджувався, він мав дуже цікаву назву – рух за пе-ре-бу-до-ву. Основна програма – це «перебудова» Горбачова, якій чинили шалений опір не лише в Москві, але й в Україні, я на прикладі Щербицького сказав. Так-от у нас (заминається) і народна - організація народного руху, – і «Просвіта», вони йшли паралельно. Уже ми в 1988, десь в таку пору (показує за вікно), за... в грудні-листопаді працювали над проектами статутів, коло огранювалося цих людей – це були, в першу чергу, наші освітяни із тодішньої філії інституту, науковці із «НІЕЗ» і інтелігенція по місту. І уже установчі з'їзди, які відбувалися тут наприкінці зими-початку весни 1989 року ми зустріли як повноцінні організації і, зокрема, оскільки я перший голова «Просвіти», то 16 квітня 1989 року, неділя, в будинку вчителя, в актовій залі, там відбулися установчі збори, на яких був обраний головою я. Мені програв тодішній проректор Іван Стогній, якого штовхав міськком партії. І той його програв (сміється) – це протистояння його й моє, поки він був при владі. Він ніяк не міг мені вибачити...

Про своє ставлення до політичного процесу кінця 1980-х початку 1990-х

... Перший мітинг, який ми провели – це був на відзначення третьої річниці Чорнобильської аварії ось тут (показує рукою) в центрі, на майдані, біля готелю тодішнього, тепер і він є. Стояли мікрофони. Ішла дуже затята боротьба між міськкомом партії і нами, бо ми принципово поставили вимогу національній, ми робимо все під національним прапором – синьо-жовтим. Райком партії, очолений Поліщуком і, безпосередньо, відповідальними були Тетяна Білобровко і Валерій Хомич: «Ні, ні, ні, тільки радянська символіка» - «Ні, ми тільки національна». Ну, для того, щоби все-таки добитися свого, ми запросили до участі, і приїхали хлопці київські з повстанськими прапорами – червоно-чорні – це прапори борців за свободу, за визволення. І приїзд цих хлопців, і марш їхній під музику українських маршів нам принесли, як кажуть, моральну перевагу. Мітинг був надзвичайно принциповий і жорсткий, як з одного боку, так і з другого. У нас є зафільмовані ці мітинги перші, вони зберігаються, так. Це дуже цікаве протистояння, протистояння, і ми одержали моральну підтримку з боку переяславців, ва-го-му. З того часу починається такий непростий шлях у протиборчих переконаннях.

Ну і ще один штрих: «Просвіта» стала джерелом, матірним джерелом для народного руху, для республіканської партії, для ОУНівців, для куно конгресу українських націоналістів – весь спектр у Переяславі був представлений. І всі во... і всі вони – вихідці з «Просвіти», які співпрацюють з нею досить добре, тому що це - громадська організація, а вона за статутом дозволяє об'єднувати людей різною партійної приналежності.

Про випадок із життя

16 квітня 1989 року відбулась установча конференція. Все гаразд, я голова. Пів на сьому ранку дзвінок у помешкання. Відчиняю: стоїть Григорій Сокур і купа міліціонерів. Гості.

- Що трапилось?
- Одягайтесь, їдьте з нами.
- Куди? Що?
- Побачите.

Привезли мене в міліцію (сміється). Там ціле політбюро місцеве сидить у начальника міліції, Можаровський тоді був.

- Що є? Це ваші орли від... відрубали голову Хмельницькому?

Отут біля музею (показує) стояв пам'ятник Хмельницькому. Я десь годину переконував їх, щоце нам не потрібне, що, навпаки, нам державотворці – це наші ідеали, якими ми пишаємося. Повірили чи не повірили, але, в окремому випадку, я пішов до роботи спокійно.

Важлива думка:

Нам треба багато працювати, тому що психологія сколонізованої людини дуже піддається повільному виправленню. Коли знищена була інтелігенція, селянський господарський генофонд репресіями, сталінськими голодоморами, то це робилося свідомо для того, щоб безмовного червяка-хробака виховати, який повинен давати гектари, тонни, відсотки і не думати. І щоб із цієї радянської, зазомбованої людини створити українську свідому національну особистість, треба дуже і дуже багато часу.

Підсумки

Дослідницький проект «**Політичний досвід у 80-х і на початку 90-х років**»: **Переяславщина**», що відбувся у межах міжнародного конкурсу шкільних проектів з усної історії «**Повсякденне життя в СРСР у період 1980-1991 років**» виконувався на базі історичної майстерні «Пізнай рідний край» ЗОШ №1 м. Переяслава-Хмельницького. Для його виконання на базі учнів 10-го та 11-го класів була створена робоча група, що працювала упродовж відведеного терміну.

Труднощі

- Термін виконання проекту (його завершальна фаза) частково припав на канікулярний період через що робота була тимчасово призупинена.
- Школа не має свого обладнання для запису інтерв'ю (відеокамери, диктофону)
- Частина запланованих до участі у проекті респондентів не змогла узяти у ньому участь через різні об'єктивні причини та відмовилась від інтерв'ювання.

Досягнуті результати

- здійснено вивчення політичної ситуації в Україні у досліджуваний час;
- виконано пошук та зацифрування матеріалів періодичної преси;
- у форматі роботи історичної майстерні «Пізнай свій край» було проведено навчання методу усної історії та техніки інтерв'ювання;
- зібрано історичні фотографії;
- здійснено запис трьох відеоінтерв'ю з учасниками політичного руху на Переяславщині;
- зроблено транскрипцію інтерв'ю.
- створено архів візуальних матеріалів для подальшого використання під час навчально-виховного процесу.

Попередньо куратором та експертом проекту було укладено питальних та запрошено до участі групу свідків та учасників політичного життя на Переяславщині у період 1980-х – 1990-х рр. Критерієм для обрання респондентів виступили наступні чинники:

- для можливості запису відеоінтерв'ю респондент повинен проживати у місті Переяславі-Хмельницькому;
- кожен респондент повинен мав проводити дієву участь у суспільно-політичному житті у досліджуваний період;

- респондент повинен був проявити власну зацікавленість в спілкуванні з учнівським контингентом.

За результатами проекту його учасниками підготовлено й укладено макет звітної брошури за матеріалами проекту – **Проект з усної історії «Політичний досвід у 80-х і на початку 90-х років»: Переяславщина».**

Висновок

З-поміж запропонованих тематичних напрямів нами було обрано, найактуальнішу, на наше переконання, на сьогодні тему. Адже сучасні політичні події в Україні та світі переконливо доводять важливість того, що вивчати та знати історію політичних процесів необхідно на усіх рівнях. Як зрілі науковці так і школярі повинні цікавитися не лише історією як наукою, а й її впливом на життя пересічних громадян з яких і складається суспільство. І чим це суспільство є свідомішим, тим раціональніше воно зможе використати свій шанс на достойний розвиток.

Метою нашого пошукового проекту не було виключно оволодіння методом усної історії та з'ясування історичних обставин досліджуваного періоду. Головною ціллю виступило прагнення здійснити комунікативний зв'язок між представниками двох поколінь: сучасних школярів та людей, що сприяли тому, аби здійснилася багатовікова мрія українців – постала Незалежна Україна.

У наших планах

- За результатами проекту на основі зібраних під час конкурсу матеріалів планується укласти та видати друком брошуру «Політичний досвід у 80-х і на початку 90-х років»: Переяславщина (за матеріалами усної історії)» з повнотекстовими інтерв'ю та додатками у вигляді статей періодичної преси досліджуваного періоду;
- Продовження роботи над записом інтерв'ю з учасниками політичних процесів на Переяславщині для створення шкільного архіву усної історії;
- Проведення презентація матеріалів проекту на шкільних виховних заходах;
- Організація та проведення учнівської конференції на тему «Політичне життя Переяславщини: минуле та сьогодні».

Дякуємо!

Ми вдячні організаторам, проекту громадській організації «Асоціація з міжнародних питань (АМО)», його кураторам в Чеській Республіці та Україні за надану можливість ознайомитися та практично застосувати метод усної історії у одному з запропонованих дослідницьких напрямів.

ДОДАТКИ

Питальник
проекту «Політичний досвід у 80-х і на початку 90-х років»:
Переяславщина»

1. **Дайте характеристику політичного процесу кінця 80-х початку 90-х років.**
2. Як вплинули політичні процеси в СРСР на активність політичних сил в нашому краї?
3. Які політичні організації почали створюватись в Переяславі?
4. **Як Ви оцінюєте значення цього періоду (1988-1992рр) для розвитку нашої держави?**
5. Чи сприяла Горбачовська «перебудова» політично-економічним змінам в УРСР?
6. Чи позначилася зміна державної політики у період «Перебудови» на Вашій свідомості?
7. **До яких політичних та громадських об'єднань Ви входили в цей період?**
8. Який вплив мали політичні та громадські організації на суспільне життя Переяславщини?
9. Чим Ви особисто займалися на громадсько-політичній ниві? Якими були Ваші функції?
10. **Яке значення у Вашому особистому житті мали суспільно-політичні зміни в Україні кінця 1980-х – початку 1990-х років?**
11. Чи підтримували Ваші близькі Вас і Вашу діяльність у цей період?
12. Як відношення до Вашої громадсько-політичної позиції виказували колеги, керівництво?
13. **Як ви можете спрогнозувати подальший розвиток України?**
14. Як би Ви оцінили Ваш особистий внесок у процес суспільно-політичних змін у 1980-1990-х роках?
15. Як Ви відноситеся до залучення іноземних політиків до реформування економічного і політичного життя України?

** Жирним шрифтом виділені фокус-запитання, що ставляться обов'язково.*

Літопис проекту

«Політичний досвід у 80-х і на початку 90-х років»: Переяславщина»

25 вересня – Поїздка до Києва на семінар керівника, вчителя історії Гоцкало Г.В. Ознайомлення з конкурсним проектом.

28 вересня – Ознайомлення з конкурсним проектом дирекції школи.

01 жовтня – Створення на базі історичної майстерні «Пізнай свій край» робочої групи з учнів 10-го та 11-го класів для виконання проекту.

07 жовтня – робоча зустріч з експертом пошукового проекту кандидатом історичних наук, членом правління Української Асоціації Усної Історії Тарасом Нагайком. Визначення теми пошукового проекту та створення робочого плану його виконання.

08 жовтня – Погодження тематики проекту.

09 жовтня – Завдання учням-членам історичної майстерні «Пізнай свій край» для збору матеріалів про політичне становище України в кінці 80-х та початок 90-х років ХХ ст.

15 жовтня – Напрацювання списку респондентів керівником робочої групи Гоцкало Г.В. та експертом проекту Нагайком Т.Ю.

16 жовтня – Зустріч керівника проекту Гоцкало Г.В. з Почесним громадянином міста Переяслава-Хмельницького, Коломійцем О.Р. Підготовка до інтерв'ю.

19 жовтня – Створення питальника до проекту керівником робочої групи Гоцкало Г.В. та експертом проекту Нагайком Т.Ю.

20 жовтня – Зустріч керівника робочої групи з науковим працівником НІЕЗ «Переяслав» Дембіцьким С.С. Підготовка до інтерв'ювання.

21 жовтня – Зустріч керівника робочої групи Гоцкало Г.В. з професором, академіком Академії «Вищої освіти України» Карпанюком М.П.

22 жовтня – Навчання робочої групи відповідно до методу усної історії в шкільній практиці.

23 жовтня – **27 жовтня** – Робота групи учнів в архіві районної бібліотеки. Мета: знайти публікації про політичний рух в місцевій пресі за період з кінця 80-х – початок 90-х рр. ХХ ст.

28 жовтня – Зустріч консультанта проекту Нагайка Т.Ю з учнями. Знайомство з методом інтерв'ювання з метою навчити брати інтерв'ю.

30 жовтня – Зустріч керівника робочої групи проекту Гоцкало Г.В. з головою Переяслав-Хмельницької міської організації «Просвіта» Зайкою Наталією Любомирівною. Домовленість про інтерв'ю.

03 листопада – Робота керівника групи Гоцкало Г.В. з консультантом проекту Нагайком Т. над питальником до проекту. Доопрацювання.

05-06 листопада – Опрацювання газетних статей 1989-1992 рр. з метою створення цифрового архіву для потреб проекту.

09 листопада – Запис відеоінтерв'ю з Коломійцем Олегом Радіоновичем активним учасником і свідком громадсько-політичного життя у 1980-1990-х роках.

09 листопада – Запис інтерв'ю з Дембіцьким Станіславом Семеновичем громадськими діячем, учасником політичних подій на Переяславщині досліджуваного періоду.

10 листопада – запис інтерв'ю з Карпанюком Миколою Павловичем, професором Переяслав-Хмельницького університету ім. Г. Сковороди, активним учасником і свідком громадського-політичного життя 1980-1990-х рр.

09-11 листопада – Робота учасників проекту над транскрибуванням інтерв'ю.

12-13 листопада – Узагальнення і систематизації матеріалів проекту.

14 листопада – Подача матеріалів проекту до конкурсу.

Хронограф важливих дат

1985, квітень. – Початок курсу реформ в СРСР відомих як «Перебудова».

1985, 4 вересня. – У Кучинському таборі помер видатний український поет і правозахисник В. Стус.

1986, у ніч з 25 на 26 квітня. – Сталася аварія на Чорнобильській АЕС, яка призвела до потрапляння радіоактивних речовин до біосфери, опромінювання тисяч людей, утворення 30-кілометрової зони відчуження.

1989, 4 березня. – У Києві відбулася установча конференція українського історико-просвітницького товариства „Меморіал”. Головою товариства обрано Л. Танюка.

1989, 11 лютого. – У Києві відбулися установчі збори Товариства української мови ім. Тараса Шевченка.

1989, 1 липня. – У Києві проведено установчу конференцію Народного Руху за перебудову.

1989, 8 – 10 вересня. – Відбувся установчий з’їзд Народного Руху України, який прийняв програму з підтримки принципів радикального оновлення суспільства. На цей час чисельність Руху досягла 280 тис. чол. Головою Руху обраний І. Драч.

1989, 28 жовтня. – Верховна Рада УРСР схвалила Закон „Про державний статус української мови”.

1990, 18 березня. – В Україні вперше за радянські часи проведено вибори до Верховної Ради УРСР на альтернативній основі. Демократичний блок України, в якому основною силою виступав Народний Рух України, отримав 1/4 частину мандатів.

1990, 29-30 квітня. – У Києві відбувся з’їзд Української Гельсінської спілки, на якому було оголошено про її саморозпуск і створення на її основі Української республіканської партії. Головою УРП обраний Л. Лук’яненко.

1990, 6 червня. – У Верховній Раді У РСР створено парламентську опозицію – Народну раду, яку очолив акад. І. Юхновський.

1990, 16 липня. – Верховна Рада УРСР прийняла Декларацію про державний суверенітет України, якою проголосила верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх відносинах.

1990, 24 липня. – За рішенням Президії Київської міської Ради народних депутатів над будинком Ради на Хрещатику о 19-й годині піднято поруч з державним прапором УРСР національний синьо-жовтий прапор.

1990, 2 – 17 жовтня. – У Києві проведено акцію голодування великої групи студентів, які вимагали відставки Голови Ради Міністрів УРСР і задоволення ряду політичних вимог. Голодування закінчилося перемогою студентів.

1990, 23 жовтня. – Верховна Рада УРСР схвалила рішення про вилучення з Конституції УРСР шостої статті про керівну роль у суспільстві Комуністичної партії.

1991, 17 квітня. – Верховна Рада УРСР ухвалила Закон „Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні”.

1991, 24 серпня – поворотна дата в історії України: в цей день позачергова сесія Верховної Ради УРСР прийняла історичний Акт про державну незалежність України, який відкрив новий етап в історії країни.

1991, 4 вересня. – У Києві над будинком Верховної Ради України піднято національний синьо-жовтий прапор.

1991, 24 жовтня. – Верховна Рада України схвалила заяву про без’ядерний статус України.

1991, 1 листопада. – Верховна Рада України прийняла Декларацію прав національностей України.

1991, 1 грудня. – Проведення всеукраїнського референдуму та вибори Президента України. В ході референдуму 90,3 відсотка його учасників висловилися за незалежний шлях розвитку України. Першим Президентом незалежної України на альтернативній основі обрано Л. Кравчука.

1991, 8 грудня. – У Біловезькій Пущі (Білорусь) відбулася зустріч лідерів України, Білорусі, Російської Федерації, на якій було узгоджено рішення

1992, 15 січня. – Верховна Рада України затвердила Державний гімн. Ним став гімн „Ще не вмерла Україна”, створений у 1864 р. композитором М.Вербицьким.

1992, 28 січня. – Верховна Рада України затвердила новий прапор України у вигляді двоколірного полотнища, верхня частина якого синя, нижня – жовта.

1992, 29 січня. – Міністерство юстиції України зареєструвало Всеукраїнське товариство „Просвіта ім. Т. Г. Шевченка” (голова – П. Мовчан).

1992, 19 лютого. – Верховна Рада України затвердила малий герб держави у вигляді тризуба, який уперше використовувався на монетах ще за часів князювання Володимира Святославича. Від часів УНР цей герб був символом національного відродження України.

1993, 2 липня. – У Києві відбувся I Всеукраїнський збір Конгресу українських націоналістів. Головою проводу КУН обрано Я. Стецько, яка і раніше очолювала цю організацію. З істотними поправками і доповненнями було ухвалено програму і статут КУН.

1995, 31 жовтня. – Рішенням Верховної Ради Україна приєдналася до Ради Європи. Враховуючи Рекомендацію Парламентської Асамблеї та запрошення Комітету міністрів Ради Європи, Україна стала повноправним членом Ради Європи.

1996, 28 червня. – Верховна Рада України прийняла Конституцію України, яка юридично оформила нові політичні, економічні та духовні реалії в

українському суспільстві, що склалися внаслідок створення суверенної Української держави.

1998, листопад. – Указом Президента України в державі встановлено День пам'яті жертв голодомору, який відзначатиметься щорічно у четверту суботу листопада. Від голоду 1921 р. та 1946-1947 рр., голодомору 1932-1933 рр. в Україні загинуло близько 15 млн. осіб.

1999, 21 січня. – Президент України, враховуючи велике політичне та історичне значення об'єднання Української Народної Республіки і Західно-української Народної Республіки для утворення єдиної (соборної) Української держави, своїм указом встановив День Соборності України, який відзначатиметься щорічно 22 січня – у день проголошення в 1919 р. Акта злуки.

1999, 25 березня. – В автомобільній катастрофі загинув відомий політичний діяч, народний депутат, голова Народного руху України В. Чорновіл.

2000, 22 лютого. – В Україні відмінено смертну кару. В цей день Верховна Рада України більшістю голосів скасувала положення про смертну кару в Кримінальному, Кримінально-процесуальному та Виправно-трудоному кодексах, а також ратифікувала Протокол № 6 Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1983 р., що стосується скасування смертної кари.

2000, 14 червня. – Кабінет Міністрів України схвалив і подав на затвердження Верховною Радою України законопроект про Державний гімн та Великий Державний Герб України. Текстом Державного гімну є перший куплет і приспів історичного тексту П. Чубинського. Духовним гімном України затверджено твір О. Кониського та М. Лисенка «Боже великий, єдиний» (Молитва за Україну). Великим Державним Гербом України визначено зображення на синьому щиті золотистого знака княжої держави Володимира Великого (Малий Герб України) і з боків щита – щитотримачі: праворуч козак з мушкетом (Герб Війська Запорізького), ліворуч коронований лев (Герб Галицько-Волинської держави), над щитом князівський вінець, під щитом – переплетене з кетягом червоної калини золоте колосся пшениці та синьо-жовта стрічка.

Фотоматеріали

На місці загибелі В'ячеслава Чорновола в день його пам'яті,
25.03.2005 року

У гостині в переяславців перший голова Народного руху України
поет Іван Драч у 1998 році

1989 рік. Члени Переяславської „Просвіти” на відзначенні дня перепоховання Т.Шевченка 22 травня в Каневі

Активісти переяславської просвіти після заходу, присвяченого дню народженню Симона Петлюри. 26 травня 1996 р.

Учасники VI Сквородинівських читань – Всеукраїнської наукової конференції в травні 1989 року після екскурсії в музеї кобзарського мистецтва

Конференція „Тарас Шевченко і Переяславщина”, грудень м. Канів

Список джерел

1. Баран В.К., Даниленко В.М. Україна в умовах системної кризи 1946-1980-х рр.. – К.Видавництво „Альтернатив”, 1999. – 282-312 с.
2. Дембіцький С. Боротьба за незалежність України на Переяславщині у 1989-1991 роках. / С. Дембіцький // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей (Матеріали Міжнародної конференції «Переяславська земля та її місце в розвитку української нації, державності й культури» – Вип. 31. – Переяслав-Хмельницький: ФОП О.М. Лукашевич, 2012. – С. 133-141.
3. Державотворчі процеси в Україні 1991-1996. Документи і матеріали. – К. Наукова думка., 2007. – 195 с.
4. Коломієць О. Ми повинні вистояти // Вісник Переяславщини. – 30 листопада 1991 р. – № 182 (8624).
5. Корпанюк М. Ми варті майбутнього демократичного суспільства // Вісник Переяславщини. – 20 вересня 1991 – №148.
6. Лебдушка Л., Волошин Ю. Жива історія. Метод усної історії в школі. / Ред. З. Вагнерова. – Полтава. – «Друкарська майстерня», 2015. – 28 с.
7. Мицик Ю.А., Бажан О.Г. Історія України., частина III. – К. Видавничий дім „КМ Академія”., 2003. – 206-212 с.
8. Нагайко Т. Джерела усної історії: проблеми та перспективи використання на сучасному етапі / Т. Нагайко // Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. – Вип. 19. – Тернопіль: Астон, 2007. – С. 418-423.
9. Нагайко Т. Есей до теми: «усна історія та комунікативні практики постмодерну» / «Комунікативні горизонти усної історії»: матеріали Міжнар. наук. конф., [м. Переяслав-Хмельницький], 17-18 травня 2013 р. / [Упорядники: Г. Г. Грінченко, Т. Ю. Нагайко]. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – 280 с. – С. 38-43.
10. Нагайко Т. Усна історія: міждисциплінарний діалог гуманітарних студій / Т. Нагайко // У пошуках власного голосу: усна історія як теорія, метод, джерело. Зб. наук. ст. / За ред.. Г. Грінченко, Н. Ханенко-Фрізен. – Харків : ПП «ТОРГСІН ПЛЮС», 2010. – 248 с. – С. 160-170.
11. Новітня історія України. – К., „Вища школа”, 2000. – 537-592 с.
12. Україна на зламі історичних епох. Державний процес 1985-1999 рр. – К. – «ЕксОб», 2000. – 293 с.
13. Усна історія. Український освітній проект / Електронний ресурс. <http://www.ustnayaistoriya.info>